

**Arkeologisk utredning inför detaljplan för Näsbyn
1:38, 8:28, 8:39, 8:40, 8:162 och 33:5, Kalix kommun,
Norrbottens län, Nederkalix socken, Västerbotten**

*Omslag: En dammvall leder över en bäck i ett låglänt parti av utredningsområdet.
Registrerad som L2020:6486 i KMR*

Text och foto: Håkan Nilsson, KNATON AB

Samtliga kartor i rapporten är orienterade mot norr.

© Lantmäteriet Medgivande R50286641_200001

Administrativa uppgifter

Län: Norrbotten

Landskap: Norrbotten (tidigare Västerbotten)

Kommun: Kalix

Socken: Nederkalix

Raä nr:

Typ:

Fastighet: Näsbyn1:38, 8:28, 8:39, 8:40, 8:162 och 33:5

Kartblad, 5 km, Sweref99 TM: 73I 2h NV, 73I 3h SV

Ekonomiska kartan: 25M 5 h

Länsstyrelsens (beslut) dnr: 431-9162-2020

KNATON dnr: 431-9162-2020

Uppdragsgivare/finansiär: Kalix kommun

Utförare: KNATON AB, Kyrkbyn 124, 386 51 Mörbylånga. Tfn +46702928428

Typ av uppdrag: Arkeologisk utredning

Fältpersonal: Håkan Nilsson

Rapportansvarig: Håkan Nilsson

Fältarbetstid exkl resor: 2 dagar

Rapporttid: 3 dagar

Höjd över havet: 15–25 meter

Utredningsområdets storlek: 1 km²

Täckningsgrad: 0,5 km²/arbetsdag

Foto: Håkan Nilsson

Digitalt dokumentationsmaterial: Foton

Digital programvara: Fältreg, Fornreg, ArcGIS 9.3, MS Office, Adobe Photoshop

Datum för fältarbete: 28–29 juli 2020

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Uppdraget	5
Utredningsområdet, läge och omfattning	5
Syfte och målsättning	6
Undersökningsmetod	6
Kända förutsättningar	7
Kulturmiljölagen	7
Topografi och naturlandskap	7
Tidigare arkeologi	8
Fornlämningsbild	8
Fältarbetet	9
Resultat	9
Utvärdering - Antikvarisk bedömning	10
Referenser	11

Bilaga 1 Foton

Sammanfattning

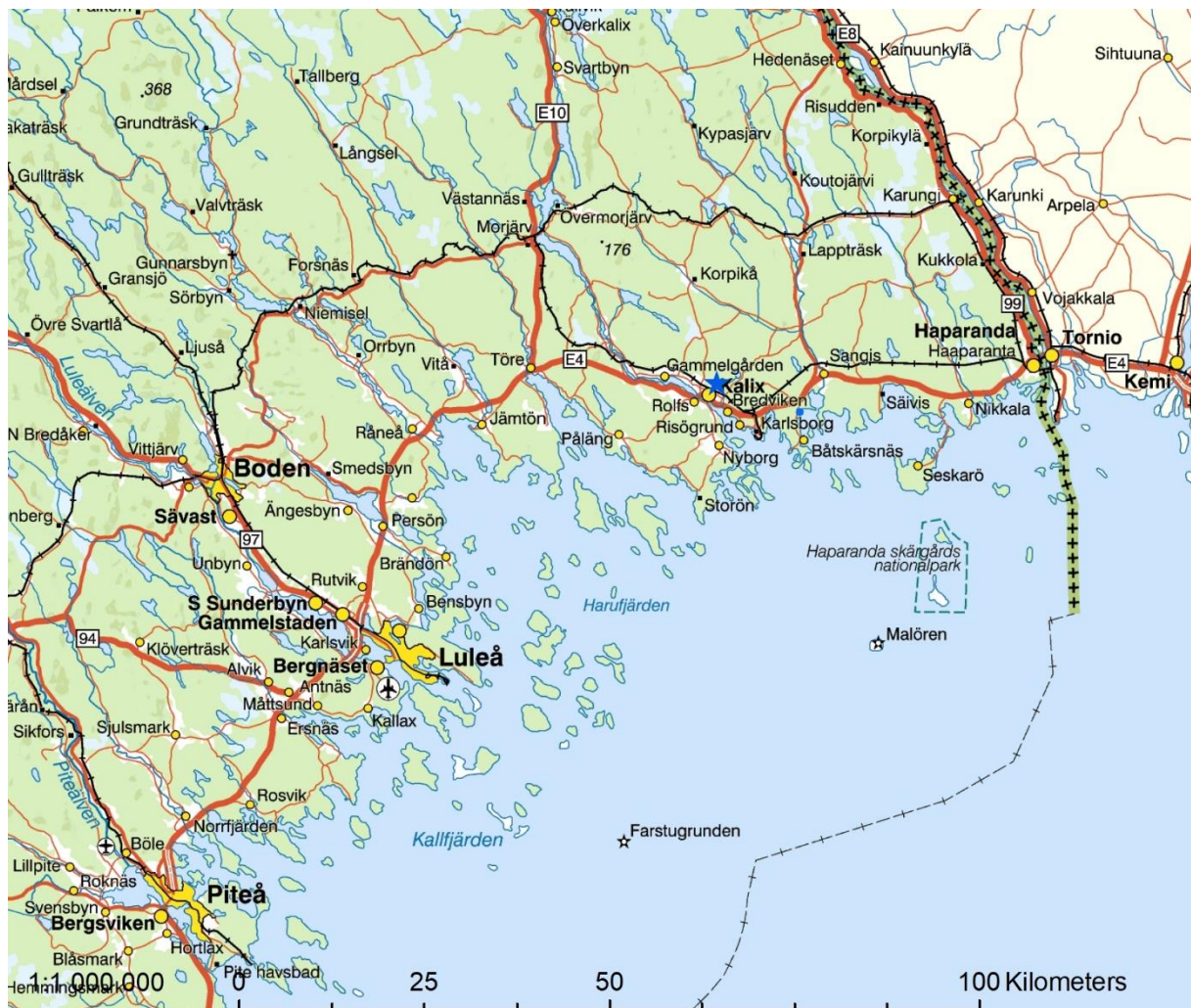
På uppdrag av Kalix kommun har KNATON AB genomfört en arkeologisk utredning inför en detaljplaneläggning. Området är beläget på Näsbyn 1:38 med flera fastigheter, Kalix kommun i Norrbottens län. Utredningsområdet reviderades av Kalix kommun efter avslutat fäktarbete

Vid utredningen registrerades en dammvall med antikvarisk status som övrig kulturhistorisk lämning. Inga fornlämningar påträffades och inga utredningsobjekt identifierades.

Avseende att delar av det reviderade utredningsområdet i söder omfattar områden som inte inventerades, görs bedömningen att dessa är arkeologiskt ointressanta då de till stora delar är lågt belägna och väl ansluter topografiskt till närliggande områden som inventerats utan att där påträffa lämningar.

Med anledning av resultatet görs bedömningen att ytterligare arkeologiska insatser inte krävs inför planerade åtgärder.

Länsstyrelsen i Norrbottens län är beslutande i ärendets vidare hantering.

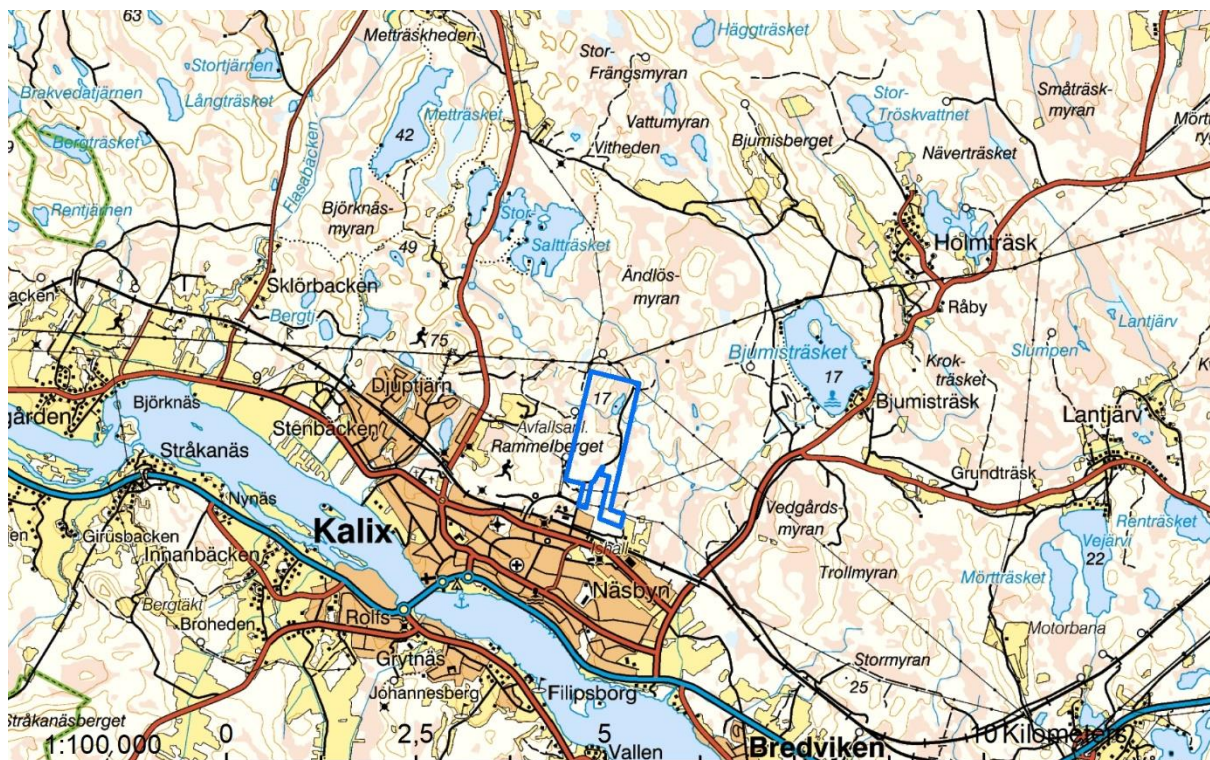

Sverigekartan. Utredningsområdet är markerat med blå stjärna.

Uppdraget

På uppdrag av Kalix kommun har KNATON AB genomfört en arkeologisk utredning inför en detaljplaneläggning. Området är beläget på Näsbyn 1:38 med flera fastigheter, Kalix kommun i Norrbottens län. Utredningen föregår en detaljplaneläggning av området, efter beslut av Länsstyrelsen i Norrbotten.

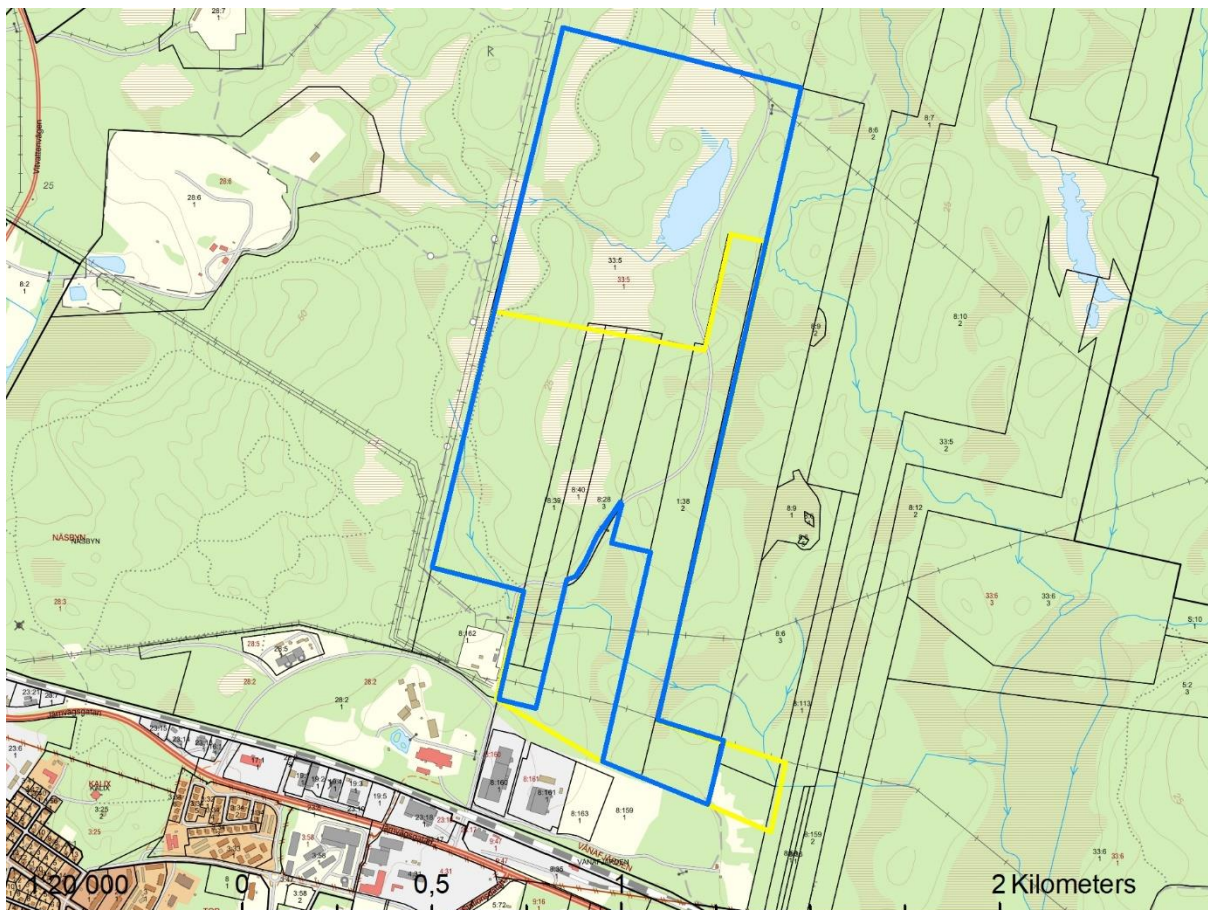
Utredningsområdet, läge och omfattning

Väggkartan. Utredningsområdet är markerat med blå begränsningslinje.

Utredningsområdet omfattar 1 km² och är beläget intill och norr om Kalix som utgör kommun- och sockencentrum. Efter avslutat fältarbete skedd en ändring av utredningsområdets storlek då det minskades i omfattning, samtidigt som vissa ytor tillkom.

Av kartan nedan framgår att det ursprungliga utredningsområdet var av större omfattning. Det framgår även att delar av det reviderade inventeringsområdet omfattar områden som inte har inventerats.

Topografiska webbkartan med fastighetsgränser. Det ursprungliga utredningsområdet, som inventerades, är markerat med blå begränsningslinje. Det reviderade utredningsområdet är markerat med gul begränsningslinje.

Syfte och målsättning

Syftet med utredningen var att klargöra om det förekommer fornlämningar i området samt göra en bedömning om det kan finnas fornlämningar som inte syns ovan markytan. Målsättningen var att hitta de lämningar och fornlämningskategorier som förekommer i området och göra en antikvarisk bedömning av dem i enlighet med KML.

Resultatet skall fungera som ett planeringsunderlag i det vidare arbetet med ärendet. Länsstyrelsen i Norrbotten är beslutande i frågan.

Undersökningsmetod

Utredningen omfattar en studie av det historiska kartmaterialet, en fältinventering, samt en kulturhistorisk värdering/antikvarisk bedömning av i området förekommande forn- och kulturlämningar. Källor som legat till grund för bedömningen av området utgörs bland annat av Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (KMR), Lidardata, Lantmäteriverkets kartarkiv (ArkivSök). Fältinventeringen utfördes genom

okulär besiktning, kompletterat med provstick med jordsond. En systematisk inventering av hela utredningsområdet genomfördes.

En bedömning gjordes även av potentiella lägen för fornlämningar som inte är synliga ovan mark, här kallade utredningsobjekt. Bedömningen grundas på fornlämningsbilden i området samt topografiska, geologiska och hydrologiska förutsättningar.

Vid fältarbetet användes Fastighetskartan, ortofoto samt terrängskuggningskartan och som bakgrundskartor. Den digitala dokumentationen gjordes med Riksantikvarieämbetets Fältreg och den tekniska utrustningen utgjordes av en Samsung Galaxy active 2 tab.

Kända förutsättningar

Kulturmiljölag (1988:950) (ändrad 2013:548)

I kulturmiljölagen (KML) preciseras det regelverk som bland annat omfattar fornlämningar. Kort kan sägas att fornlämningar är lagskyddade och att Länsstyrelsen är beslutande i frågor som rör fornlämningar. Förutom ytan som själva fornlämningen omfattar så tillkommer ett så kallat fornlämningsområde, ett område så stort som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Beträffande fornlämningarnas antikvariska status så är Fornlämningar lagskyddade enligt KML, medan lämningar med antikvarisk status som övrig kulturhistorisk lämning inte omfattas av lagskydd. Möjlig fornlämning avser om lämningens status inte kan avgöras genom en okulär besiktning utan måste utredas vidare. Även om lämningar inte omfattas av lagskydd enligt KML så rekommenderas ofta att hänsyn tas till dem vid exploatering. Ej antikvariskt bedömd anges för fornlämningar där endast muntliga eller skriftliga uppgifter om dem finns eller deras läge inte lokaliserats.

Topografi, naturlandskap och markanvändning

Landskapet i denna del av Kalix kommun är relativt flackt med låga moränhöjder, mindre sjöar och myrar och utgörs till största delen av skogsmark. Utredningsområdet är beläget på en blockrik moränhöjd med platåer och flacka sluttningar mot omgivande myrar. Vegetationen utgörs till största delen av barrskog av lavristyp. Området är beläget under högsta kustlinjen, på nivåer mellan 15–25 meter över havet.

Utredningsområdet ligger idag på ägor tillhörande byn Nybyn, med ursprung i ett nybygge som uppmättes för skattnäggning år 1787. Vid denna tidpunkt utgjorde området utmark till byn Yttermorjärv. Av denna karta och även av en karta från laga skiftet år 1870, framgår att de många myrarna utnyttjades för myrslåtter då de är karterade som ängsmark. På och i anslutning till slåttermyrarna fanns då flera ängslador.

Renskötsel i området bedrivs av Kalix koncessionssameby. Om kartorna på samebyns hemsida tolkats rätt så utnyttjas markerna främst som försommar och sommarland.

Tidigare arkeologi

Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering genomfördes år 1985. Inom en radie av fem kilometer från utredningsområdet har några arkeologiska utredningar genomförts av Norrbottens museum under 1990–2000-talen. Vid några av utredningarna har bland annat härdar och kokgropar påträffats.

Fornlämningsbild

Terrängkartan. Lämningar registrerade i KMR är markerade med rött. Utredningsområdet är markerad med blå begränsningslinje.

Fornlämningsbilden avseende motsvarande terräng i omlandet domineras av lämningar som härdar, boplatsgropar och kokgropar. En grav i form av en stensättning är registrerad strax väster om utredningsområdets norra del. Närområdet är tämligen fornlämningsfattigt.

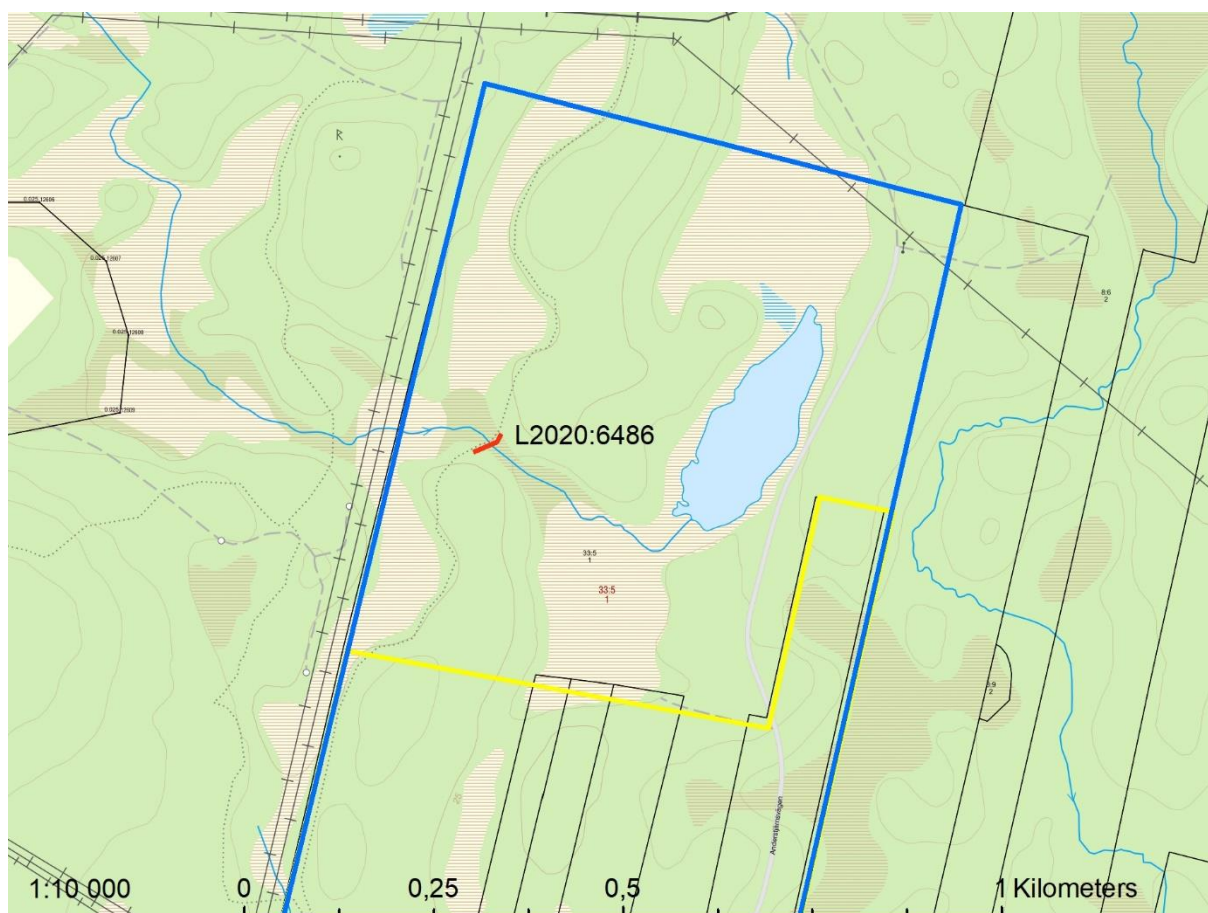
I utredningsområdet är en inga lämningar kända sedan tidigare.

Fältarbetet

Fältarbetet utfördes 28–29 juli 2020. Väderförhållandena var stundtals dåliga med kraftigt regn. Området var generellt sett lättbesiktigt, då topografin och vegetationen inte utgjorde några nämnvärda hinder vid inventeringsarbetet.

Resultat

Vid utredningen registrerades en dammvall med antikvarisk status som övrig kulturhistorisk lämning med nummer L2020:6486 i KMR. Beskrivningen är enligt följande: Dammvall, 45 m l (NÖ-SV), 2 m br, intill 0,8 m h. Ömse sidor om bäcklopp.

Fastighetskartan. Den nyregistrerade dammvallen (L2020:6486) är markerad med rött och numrerad enligt KMR. Det ursprungliga utredningsområdet är markerat med blå begränsningslinje och det reviderade utredningsområdet med gul begränsningslinje.

Inga områden som bedömdes vara gynnsamma för lämningar som inte är synliga ovan mark noterades.

I området förekommer flera moderna täktgropar, som i de flesta fall har samband med anläggandet av vägar i området.

Stora kalavverkade och markberedda partier försvårade besiktningen beträffande fornlämningstyper som härdar och kokgropar, medan det underlättade kontroll av eventuellt boplatmaterial.

Utvärdering/Antikvarisk bedömning

Inga fornlämningar påträffades och inga utredningsobjekt identifierades. Den sannolika förklaringen till detta är sannolikt att det finns områden i omlandet som varit mer attraktiva för utnyttjande under förhistorisk tid.

Med anledning av resultatet görs bedömningen att inga vidare arkeologiska insatser krävs inför den planerade bergtåkten.

Avseende att delar av det reviderade utredningsområdet i söder omfattar områden som inte inventerades görs bedömningen att dessa är arkeologiskt ointressanta då de till stora delar är lågt belägna och väl ansluter topografiskt till närliggande områden som inventerats utan att där påträffa lämningar.

Med avseende på ovanstående görs alltså bedömningen att ytterligare arkeologiska insatser inte behöver göras inför de planerade åtgärderna.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, är beslutande i ärendets vidare hantering.

Referenser

Litteratur och rapporter

Fornminnesinventeringen-nuläge och kompletteringsbehov. En riksöversikt. Red Ronnie Jensen. Riksantikvarieämbetet. 1997.

Manker, E. 1953. The nomadism of the Swedish mountain lapps. The siidas and their migratory routes in 1945. Acta Lapponica VII. Versionen med shapefiler erhöles av Sametinget.

Rapport, Arkeologisk utredning, Holmträsk 1:42, Nederkalix socken, Västerbotten, Norrbottens län. Norrbottens museum 1994. Dnr 1994_0560

Rapport, Arkeologisk utredning, Innanbäcken 8:29, Kalix kn, Nederkalix sn, Norrbottens län, Västerbotten. Norrbottens museum 2003. Dnr 2004_0392

Rapport 2010:32, Arkeologi. Kälsväsvägen. Särskild arkeologisk utredning, Ny vägdragning på fastigheterna Björknäs 1:28, Gammelgården 4:4 m.fl. fastigheter, Nederkalix socken, Kalix kommun, Västerbottens län, Norrbottens län. Norrbottens museum.

Kartor

Ortofoto
Topografiska webbkartan, skiktindelad
Vägbild
Sverigekartan

Lantmäterimyndigheternas arkiv

25-NKX-38 Skatlaggning av nybygget Nybyn år 1787
25-NKX-243 år 1870. Laga skifte. Ängsmark/slåttermysrar Långmyran, Finnmyran, Ängsmark kring Andersträsk ändar, ängslador markerade i slåtterängarna.

Rikets allmänna kartarkiv

Generalstabskartan: J122-29-1 år 1859–78, J242-37-1 år 1896
Ekonomiska kartan: 25M 5h år 1949

Riksantikvarieämbetet, Forsök

Utdrag ur FMIS för Norrbottens län

Sveriges geologiska undersökningar

SGU kartvisare, jordarter

Bilaga 1 Foton

Barrskog i utredningsområdets södra del.

Ställvis är terrängen storblockig.

Modern eldplats och en fågelmatning visar att området är populärt för det rörliga friluftslivet.

Ett stort markberett kalhygge i områdets södra del.

Kalhyggets norra del ansluter till en myr. Bra boplatsläge men inga fynd påträffades i det markberedda området.

Kalhyggets norra del ansluter till en myr. Bra boplatsläge men inga fynd påträffades i det markberedda området.

Markberedningar innebär förbättrade möjligheter att påträffa fornfynd, exempelvis boplatsindikerande material.

Myrkant

Myr som utnyttjats för slåtter under 17–1800-talen.

Klappervall invid my.

Moränbacke invid sjö.

Moränbacke invid sjö.

En sentida härd är belägen på en moränhöjd invid en sjö.

En spång leder över bäcken kring vilken en gammal dammvall är belägen (L2020:6486 i KMR).